

PERSPECTIVA INTERCULTURAL AL PROGRAMA CANVIS

Per què incorporar la perspectiva intercultural al programa Canvis?

L'enfocament intercultural pretén fomentar la convivència entre les persones de diferents cultures i religions a través d'una mirada centrada en la persona com a protagonista i titular de drets.

Davant d'aquesta diversitat, la mirada intercultural aposta pel seu reconeixement i per la seva valoració, i afavoreix les relacions interculturals, la igualtat entesa com la igualtat de drets i la no-discriminació, destacant l'heterogeneïtat versus l'homogeneïtzació. En aquest sentit, la incorporació de la perspectiva intercultural al CANVIS té com a punt de partida la constatació d'una realitat social, religiosa i culturalment diversa a l'aula de classe.

Des de la perspectiva intercultural es pretén contribuir a la transformació social a través de la promoció de canvis en les dinàmiques d'exclusió, discriminació, invisibilització i desigualtat que es donen envers determinats col·lectius que pertanyen a cultures minoritzades.

La interculturalitat no es pot entendre com un mer instrument d'intercanvi entre persones de cultures i religions diverses. Ha de promoure un diàleg crític que qüestioni les relacions de desigualtat, de discriminació. Per això, convidem el professorat que utilitzarà aquest material que busca reconèixer i anticipar els canvis físics, psicològics i socials que es produeixen en l'adolescència, a tenir present aquestes estructures generadores de desigualtats i el paper crucial que hi juguen en l'etapa per la que passen els i les joves.

IDEES GENERALS PER TREBALLAR EL CONTINGUT DEL PROGRAMA CANVIS EN CLAU INTERCULTURAL

PROBLEMATITZANT EL CONCEPTE D'IMATGE CORPORAL

El següent apartat pretén plantejar un seguit de reflexions en torn als continguts dels dos primers blocs relacionades amb la valoració i la imatge personal. Es basen en el treball de Becky Thompson, una experta en l'estudi dels problemes corporals i alimentaris de dones als Estats Units des d'una perspectiva interseccional

"El racisme, la pobresa, l'homofòbia o l'estrès de l'aculturació de la immigració: són els trastorns. L'anorèxia, la bulímia i l'alimentació compulsiva són respostes molt ordenades i conseqüents amb aquests trastorns. Per això, ni tan sols faig servir la paraula "desordre". Estic apartant el focus de la noció dels problemes alimentaris com a patologia i, en lloc, etiquetant formes de discriminació com patològiques. Fins i tot he pensat durant un temps que hauria de dir "complexitats alimentàries". Però vaig acabar utilitzant el terme perquè les complexitats alimentàries es converteixen en problemes per a les dones. Llavors, per què la muralla de silenci? La vergonya fa que sigui especialment difícil per a les dones que no s'ajusten al "perfil" poder parlar i buscar ajuda. Per a moltes dones, la curació dels problemes corporals va acompanyada de trobar una identitat racial, sexual o personal sòlida.[1]

La categoria d'imatge corporal va sortir de la indústria de la moda. Autores com Becky Thomson prefereixen parlar de "consciència corporal" com allò que té a veure amb el pes, l'alçada, el color de la pell, la textura del cabell, l'estructura facial. Totes aquestes coses ens diuen com ens percebem, com ens perceben els altres i el tipus de poder que se'ns concedeix al món. Una gran quantitat de literatura sobre

situa l'opressió de gènere com més greu que altres tipus d'opressions. Això està totalment desaparegut. Hi ha una simultaneïtat d'opressions: no necessitem classificar-les, però podem reconèixer-les totes. És probable que una noia senti que no pot canviar el color de la seva pell o la textura dels seus cabells, però sí que sent que pot canviar la mida del seu cos. Això pot formar part del seu procés de pensament, i pot ser l'opció per la qual opta per tal de protegir-se i empoderar-se. Per tant, no és possible parlar de la consciència corporal fora del colorisme o del racisme antic.

Thompson afirma que hi ha una tendència continuada en la cultura occidental a veure la curació com un procés individual. Les noies i les dones dels seu llibre parlen de la guarició com a part del cos polític: si els problemes alimentaris són conseqüència del racisme, el sexisme i l'homofòbia, llavors lluitar en contra d'aquestes discriminacions es torna quelcom terapèutic. Les dones del llibre parlen de guarir-se a través de l'activisme o de grups de suport de noies, per exemple.

Entenem que aquests tipus d'activitats excedeixen els objectius generals del programa Canvis, però –tal com s'ha plantejat a l'inici d'aquest document– és important tenir presents la diversitat i/o la complexitat de les situacions per les quals potencialment travessen els i les joves que ens trobem a l'aula de classe, situacions que estan estrictament relacionades amb els seus hàbits saludables.

[1] Thompson, B.W.: *A Hunger so Wide and so Deep: A Multiracial View of Women's Eating Problems*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996.

NUTRICIÓ, ALIMENTACIÓ I ACTIVITAT FÍSICA, DIVERSITAT CULTURAL I RELIGIOSA

- És important comprendre que les preferències dietètiques o d'activitat física per part de l'alumnat poden variar per raons culturals o per creences religioses en relació amb alguns aliments o pràctiques. Treballar els continguts del programa amb joves culturalment diversos no només requereix conèixer exhaustivament les preferències i hàbits alimentaris dels i les joves, sinó tenir una actitud d'obertura i d'interès sobre els aspectes de la seva vida i de les seves trajectòries que estiguin relacionats amb els temes tractats a cada unitat.
- El professorat també ha de tenir consciència del paper determinant que els membres de la família poden tenir en les decisions de salut.
- Les creences religioses poden presentar escenaris que suposin variacions a les recomanacions incloses al programa. Quan les creences del/la jove o la seva família inclouen la noció segons la qual les malalties succeeixen en gran mesura perquè han pecat contra la natura o contra Déu o Alà i no poden estar bé fins que no hagin fet la pau amb la natura, és possible que hi hagi menys incentius per modificar els hàbits nutricionals.
- Pel que fa a les decisions de salut/alimentació/activitats extraescolars, els rols dels membres de la família difereixen molt entre cultures. En el grup focal s'ha manifestat que hi ha casos en què el/la jove ni tan sols es pot incloure en el procés de presa de decisions, com és el cas dels d'alguns països del Sud-Est asiàtic o Illes del Pacífic (Filipines, Indonèsia) on només els pares són responsables de prendre decisions sobre, per

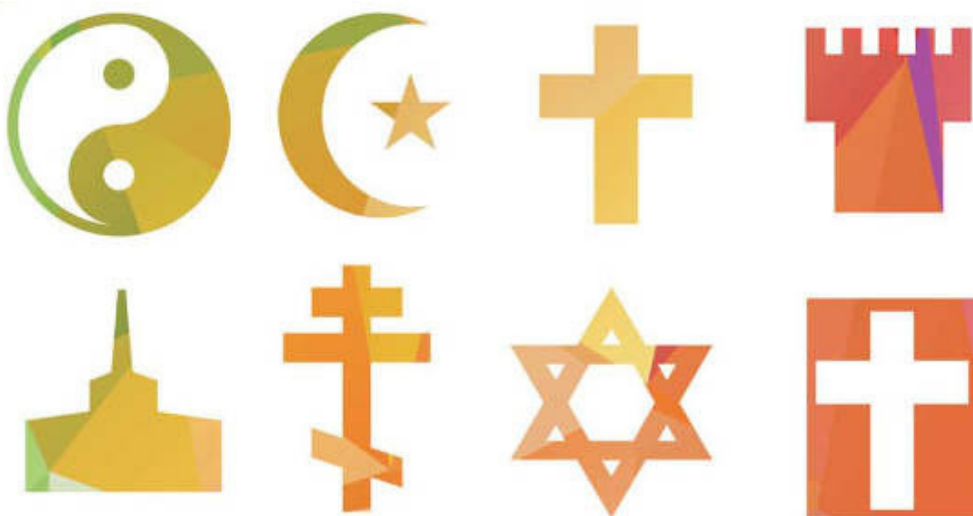
tractaments mèdics. Per tant, entenent que això seria necessari, en la mesura del possible, plantejar alguna sessió de treball amb les famílies durant el procés.

- Els aliments comuns a un grup cultural específic formen part de la seva història i del seu entorn. Per exemple, l'arrel de la mandioca és un aliment bàsic important en moltes zones del món i representa una gran part de les calories diàries consumides. La mandioca requereix poca pluja per créixer i, com a planta perenne, ha estat molt útil per fer front a la fam. Per tant, aquest tubercle és una part important de la història de l'Àfrica subsahariana, i és adequat pel clima de la zona i per al medi ambient. Aquests tipus d'aliments no són àmpliament coneguts pel jovent, amb la qual cosa el fet d'incloure'ls i esmentar-los durant les sessions de treball suposa també una visibilització de la diversitat.
- Alguns aliments no estan permesos per creences o motius religiosos. Per tal que es construeixi un pla de dieta amb èxit, cal conèixer aquestes restriccions dietètiques i/o pràctiques, incloses el dejú durant el Ramadà, que sens dubte seran important per desenvolupar un pla nutricional realista amb les creences del i la jove.

Tot i que no tots els membres de les afiliacions religioses segueixen totes les prohibicions d'aliments al grau especificat, és important, però, preguntar-se sobre qualsevol aliment prohibit per la totalitat del jovent. En les condicions més estrictes, fins i tot l'extracte de vainilla es considera alcohol. La barreja de carn i productes làctics en el mateix menjar es considera tabú en algunes cultures i religions, mentre que altres cultures no poden consumir productes làctics o carn. En algunes religions també es prohibeix la carn de porc, l'ànec, el pollastre, els ous, les cebes, els alls i els pans de llevat, i altres segueixen les restriccions culturals no religioses dels aliments freds i calents o dels aliments del yin-yang, sobre els quals es creu que restauren l'equilibri del cos.

El dejuni i l'abstinència es practiquen habitualment durant moments o festes concretes de diverses religions. Aquests períodes d'abstinència dels aliments poden variar des d'un dia cada setmana fins a un mes sencer. Per tal que un programa nutricional sigui eficaç i assegurar-vos que el/la jove i/o la seva família no s'ofenen per què inclou aliments prohibits en el seu pla, cal que els coneixements i els recursos estiguin disponibles per al professorat.

Sempre dependent del més o menys estricte grau de compliment amb què les persones segueixin les restriccions religioses, a continuació es mostren algunes pautes generals que tenen algunes religions pel que fa a la cultura alimentària. Insistim: cal que el professorat tingui cura en la formació de supòsits sobre les creences i la cultura d'un jove, ja que poden ser molt diferents. Aquestes generalitzacions han de ser complementades amb un coneixement respecte a l'adhesió dietètica dels joves a les pautes religioses. No tenen intenció d'estereotipar ni suggerir que tots els membres d'una afiliació religiosa específica s'adhereixin a aquestes restriccions, prohibicions o directrius religioses.

CRISTIANISME

Els catòlics i els cristians ortodoxos poden evitar la carn el dimecres de cendra i tots els divendres de quaresma. Els adventistes del setè dia i els mormons no consumeixen alcohol, begudes amb cafeïna ni begudes calentes com el te. Alguns no poden menjar carn, carn de porc, peix, marisc o productes làctics.

ISLAM

Els aliments prohibits són carn de porc i productes elaborats amb greixos animals (com la mantega de porc). Altres aliments prohibits (haram[1]) poden incloure carn, marisc, pa fermentat amb llevat, gelatina de porc utilitzada en formatges, alcohol, begudes amb cafeïna i cafè. No es permeten els productes elaborats al forn que continguin extracte de vainilla, llevat que la vainilla sigui lliure d'alcohol. Durant el mes del ramadà, el dejuni és obligatori des de l'alba fins al vespre. Altres pràctiques religioses també poden requerir el dejuni.

HINDUISME

Comú en l'alumnat de descendència índia, el vegetarianisme és la norma, però no és obligatori. La vedella està estrictament prohibida, mentre que altres aliments prohibits poden variar: altres tipus de carn (porc, ànec), ous, peix o cranc. L'alcohol, els naps, els porros, els bolets, els aliments de color vermell (tomàquets, remolatxes), les cebes i els alls, a vegades, són evitats. També es poden observar diversos dies de dejuni.

CONFUCIANISME O TAOSIME

Aquestes religions tradicionals xineses no imposen restriccions alimentàries o prohibicions als i les adherents.

BUDISME

Comú en persones del Sud-Est asiàtic. Molts són vegetarians. Alguns eviten la carn de boví, mentre que altres poden evitar tota carn, peix, marisc, ous i productes làctics.

JUDAISME

Els aliments estrictament prohibits són la carn de porc i el marisc. La carn i els productes làctics no s'han de barrejar ni consumir al mateix menjar. Es pot observar el dejuni en el Yom Kippur[2] i el Roix ha-Xanà[3], mentre que durant la Pessa'h[4], la Pasqua jueva, es poden evitar determinats aliments com ara pa sense llevat, blat, ordi, sègol, civada, fesols, pèsols, llenties, blat de moro, mill i mostassa. Alguns seguidors poden adherir-se a les normes caixer[5].

[1] És una paraula àrab (haram) que significa "prohibit" o "sagrat". El contrari és halal ("permès").

[2] Festa de penitència i oració que se celebra deu dies després de l'any nou jueu (setembre-octubre), també anomenada gran perdó. L'expressió en hebreu significa "dia de l'expiació".

[3] Any nou jueu d'acord amb el calendari jueu. Commemora la creació del primer home com està narrat en la Torà. A partir dels deu "dies del temor" abans del Yom Kippur.

[4] Festivitat que commemora l'alliberament del poble hebreu de l'esclavitud d'Egipte. Coneguda també com Pasqua jueva, comença el dia 15 del mes hebreu de Nissan, i dura set dies, durant els quals està prohibida la ingestió d'aliments derivats de cereals (blat, ordi, sègol, civada i espelta) fermentats.

[5] Conjunt de normes ortodoxes de caràcter dietètic dels jueus. Els jueus que segueixen les normes caixer no han de consumir productes que no siguin acceptats per aquesta normativa. Sovint aquest mot es transcriu amb la forma anglesa kosher.

EL ROL DE LA FAMILIA

En algunes cultures, les necessitats familiars tindran prioritat sobre les necessitats del o la jove, i les decisions relatives a problemes o temes de salut seran preses per algú que no sigui el jove. De vegades, el pare serà el responsable i, en altres casos, pot ser el fill de més edat, un germà gran o l'avi qui pren la decisió, mentre que en les cultures matrilineals la dona més gran acostuma a tenir el poder de decisió. Si es preveu fer sessions del programa amb els familiars, és important consultar els joves sobre qui decideix els protocols nutricionals a la seva família.